

Est. N° 28

ark. exs.

R
220

RA 133,

1. -
1937
Sannumed

pagganattest,

nende ebba usfust

ning

õnnetumast ellust.

116

Pernus 1845.

Trükkitud B. Pormi kirjadega.

✓
Gegen den Druck dieser Schrift ist von Seiten
des Livländischen Evangelisch-lutherischen Provinzial-
Consistoriums nichts einzuwenden.

Riga Schloß den 4. Octbr. 1845.

R. F. L. Samson, Präses.

(Nr. 2133.)

Sekr. Liedner.

Der Druck ist unter der Bedingung erlaubt, daß
die gesetliche Zahl Exemplare der Censur, Comitât
übergeben werde.

Dorpat den 30. Octbr. 1845.

(L. S.)

Censor S ah men.

2/26375

Sannumed pagganattest, nende ebba ussust ning õnnetumast ellust.

Se keige surem willetsus mailma peäl on se, kui
innimenne ommast Summalast ja Õnnisteggiaist
middagi ei tea, ja nenda patto pimmedusse om-
ma surma ja iggawesse hukkatusse wasto lähháb.
Mis on waesus, haigus, wallo, takkafiusamisfed,
ahhastusfed ja keik ihholik willetsus selle hinge
hádda wasto, kelle ots on iggawenne surm? ning
selle willetsusse sees peaks meie keik ollema, kui
Summalal meie waeste pattuste párrast mitte halle
meel ep olleks, ja meid igga páärw omma ellawaks-
teggewa sannaga ei õnnistaks, mis meie Kris-
tussest sest pattuste Õnnisteggiaist tunnistust an-
nab, kes meid omma pühha kannatamisfe ja sur-
maga pattust, surmast, ja kurrati wäest on peäst-
nud. Selle hirmsa willetsusse sees ellawad agga
weel ennam kui 700 millioni ehk mustuhhat in-
nimest, kes keik patto ja ülleastmiste sees furnud
on, kelle seast mitto tuhhat iggapáärw ommas ro-
jases pattust pödmatta ellus surewad, ja nenda
ilma keige walmistamisfeta kui Summala wiha
lapsed selle raske iggawesse kofto wasto peawad
minnema. — Reid innimesi nimmetakse pag-

ganaiks. Et teie nüüd, armad luggejad, pag-ganatte hinge häddast wähhägi arro saaks, ja nende peäle hallastades ning eestpalludes woiksite möttelda, siis tahhan ma teile siin nende surest hinge pimmedussest lühhidelt middagi teada anda.

Teie peate siis enne teadma, et sedda Maad 5 sure Mailma=jao sisse jaggatakse, kelle nim-med on: Europa,= Asia,= Ahwrika,= Ame-rika,= ja Australia=Ma; ja et mailm üm-marfunne on kui lõnga kerra, siis on need Ma-ilma=jao Summalast nenda lodud, et monned üksi kui sured Jared se otsata merre sees, ja tei-fed jälle kitsa Makohtade läbbi teine teisega kous on. Keike nende Mailma=jaggudes ellawad lug-gematta hulk innimesi, kes käl keik Summalast lodud ja lunnastud on, agga kelle seast kaks jag-go temma pühha nimmet ep olle kuulnudke. — Europa=Ma on se keige wähhäm Mailma=jag-gude seast, agga temma peäle on Jesand omma armo rohkeste wälja wallanud, sest siin on üle nende Türgi Muhhamedi-usfuliste need teised keik risttiinnimesed; ja sest Mailma=jaukt on Sum-malariik ka mitme teiste Made sisse tunginud, ja saab ka wimaiks Summala abbiga keige rahwa jure tungima, et keik se Ma Kristusse auust ja tundmisest täide saaks. Nende teiste Ma=jag-gude seest on Summala riki weel arwa leida, ja se surem rahwa hulk ellawad alles paksus pim-medusses ning kurjas pattotenistusess.

Asia=ma, se keige surem Mailma=jaggo, on se paik kus esimesed innimesed, Adam ja

Ewa ellasid, ja on meile jubba sepärrast wägga tähhelepannemisse wäart, et meie esimesed wan-nemad seäl on ellanud, kelle werrest (pühha kirja tunnistusse järrele Apostl. Tegg. rom. 17, 26.) Summal keik innimeste suggo keige Ma peäl on pannud ellama. Peäle selle on Asia=maal se Ma, kus Jesus Kristus se mailma Onnisteggia kōn-dis ja ellas, omma werd innimeste lunnastamis-seks ärrawallada laskis, ja omma au kui Jesast aino sündinud Poia au pattuse mailmale ilmu-tas. — Selle Mailma=jao sees ellawad ni mit-to rahwa suggu mitmesugguses ebbauskus ja pu-jummalatte tenistusess. Louna pool Asia=maal ellawad ennamiste need India rahwas, kus sad-danelliteistkummend millioni innimesi ühhe ebba-usso pettusse sees on kedda Hindo ussüks nim-metaks. Selle walleusso õppetus on nenda: Prama on nende keige surema jumala nimme, kes nende arro järrele mailma on lonud ja sed-da ka wallitseb. Temma abbijummalad on Wis-nu, se innimeste ülespidaja, ja Siwa, se är-rarikkuja. Peäle selle usuwad nemmad et need pahhad waimud Ma peäl innimeste ja ellajatte ihhude sees ellawad, ja et se kes Prama sisse ussub pärrast ello otfa temma jure taewa saab, ja kes mitte ei ussu se peab pärrast surma üh-hest innimesse ehk lojusse ihhust teise kaima. Ka need waesed innimesed tahtwad hea melega õn-saks sada. Kes nende seast tōeste tahtwad Pra-ma jure sada ja temma mele pärrast olla, wōt-wad ennamiste need keige hirmsamad ja meletu-mad pinamised enneste peäle, mis läbbi nem-

mad omma hinge arwawad puhhastud sawad. Monned lasfewad endid puride sees pu otsa tombata, ja wõtwad agga ni paljo roga et hing hāddaste sees seisab; teised lasfewad raud hākid omma selja sisse aiada ja endid wiina otsas ülles tombata, kus naad rākimatta wallo kannatades tule kās rippuwad; jälle teised heitwad ennast raske raud rattaste alla, kus peäl nende sured ebbajummala kuiud ümberwetakse, ja lasfewad endid nenda pihhuks tallata; monned prees-tred nende seas pannewad nisuggused kingad omma jalga, kus raudnaelad alt üllespidi sisse lödud, mis igga sammo peäl nende jalge sisse pistawad ja hirmust wallo tewad. Ülle selle auustab se rahwas weel luggematta hulk pujummalatte kuiusid, ja mitto ellajast sawad ka jummalikko au, isseārranis se lehm, sest lehma sõnnik döldakse nende jöllede õppetusse järrele, innimesfi ning maiasid puhhitfewad. Kuida nende usk nenda nende ello. Surreb üks naesemees, siis peab se naene ennast omma mehhe furno kirstoga korralt ārrapõlletada lasfma, ja kui siis mees sunult ja naene ellawalt põllewad, kihhutarwad nenda ommad lapsed ja suggulased tuld alla, ja mõtlewad sellega üht Prama melepārralist teggo teggewad. Ühte jōgge peawad nemmad paggana pimmeduses pūhhaks, nimmega Ranges, ja mitto tuhhat lapsokest sawad aastas siina sisse wisfatud, kus naad uppuwad ja Krokodillide sõdaks sawad, — ja sedda arwatakse ühheks Jummalale ohwerdamisfeks!! Nende ebbajummalatte aupāwad sawad keigesugguste kurja ja pimme-

dusse hābbematta teggudega petud. Naeste rahwa suggust ei peta muud luggu, kui et neid kurja lihahimmude waigistamisfeks prugitakse. Sūt-tar lapsed wisfatakse pārrast sūndimist ennamiste ikka te āre, ja kui neid ükski (tūtтар lapses kaswataja) ei korrista, siis jāwad nemmad metsel-lajatte sõdaks; ja suurde liinade sees leitakse nisuggusid sūndinud lapsokesi iggalpool ulitsatte āres. — Se rahwas on rojusse, walle ja tiggedusse lābbi ni wāgga ārrarikkutud, et mitto innimest kes nende maal on ellanud, sedda jōlledusfeks peawad, kui kegi India rahwast tahhab pōdrda ehk parrandada. Agga Jummalat jures ei olle ükski asfi woimata, — sepārrast tahhame meie lota ja palluda.

Üks suur hulk India rahwast, mis weel ennam hommiko pool ellab, auustab ühte ebbausfo allustajat, nimmega Pudda, kui Jummalat. Nemmad usfuwad üht suurt ja wāggewat waimo, kes mailma ellama ja lifoma aiab, agga mailmast muud middagi ei holi, ning pūūdwad sedda waimo hea teggude lābbi tenida. Agga misuggused woiwad innimesse head teud olla, kui ta ellawat Jummalat ei tunnege? Paggana wisi palwed, paastminne, roa ja lillede ohwerdaminne on nenda Jummalat tenistus ja head teud. Ka nende arro järrele peawad hinged mitme ihhude lābbi fōndima, ja wimaks kui lampid ārrakustuma, ja üht iggawest und maggama. Iggawest ello ei tunne nende usk mitte, waid keik peab wimaks ārra lõpma. — Ka se on üks usk ilma Jummalatta ja ilma lotusfetta. — Peäle selle ella-

wad India = maal weel ni mitto wáhhámad pag-
gana ussõfetsi. Monned kummarawad tuld,
nago Persia rahwas, monned jálle páwa, kuud ja
taewa táhta, monned jálle jõggesid ja metsa sal-
kassi, ja paljo muud asjo, mis mitte Summalad
ep olle. Keikide jures on se rojane kombe, et
naad mitto naest piddawad; kimalus, roppus,
walle, kawwalus, wargus, tiggedus ja pettus on
keige India = ma rahwa párris kumbed. —

Se rahwa polest keige surem riik on se Hina-
riik, mis keige ennam Asia = ma hommiko pool
külges on, ja kus sees ennam kui 300 millioni
innimesi ellawad. Ülle keige nende millionide
wallitseb üks ainus kuningas, kes omma riki
ommas paggana pimmedusses taewarigiks nim-
metab, ja neist rigi allamatteft kui Summal auus-
tud saab. Subba wannast aiaft on se Hina
rahwas keige omma wálgaspiddise teggemiste sees
wágga tark rahwas olnud, agga omma hinge ello
polest on nemmad süggawas paggana pimmedus-
ses, ja teniwad furnuid káttega tehtud jumma-
laid. Seft kus Summala waim innimeste súd-
damed ei walgušta, seál on keik mailma tarkus
jõlledus ja patto tó; seft tarkusse hakkatus on
Summala kartus. — Wannast olli Hina rahwa
usk üks hea ja kurja waimude auustamine, kus
jures nemmad omma furnud wannematte ja sug-
gulašte hinged ja mitto muud lodud asja jum-
malikkul kombel auustasid, ja noidust piddasid
ja usksid. Ehk kúl 500 aastat enne Kristusse
sündimist üks mees, Konwufius, nende seas
ellas, kes ühte uut usko allustas, mis parremad

ello kumbed ja sannakuulmisi piddi õppetama,
siiski on rahwas ifka ennamiste wanna wisi já-
nud, ja ussuwad et furnutte waimud üksiko koh-
tade peál, ja furno haudade liggidal kui nahk-
hired peawad lendama, kelle seas kurje ja wágga
waimusid arwawad ollewad, ja kedda kardetakse
ja auustakse. Kurje waimusid puúdwad nem-
mad keige sügguste lausumisse kumbede lábbi
melitada ja ennesest emal piddada. Nende jum-
mala tenistusjed on táis naero wáart ebbausso
teggusid, ja hirmsad náhha. Peále selle on Hi-
na = maal ka wágga paljo Pudda = ussulesi, kes
ka Hina = maal luggematta paljo templide sees
Puddat kui Summalat auustawad. —

Hina rahwa seas on se hirmus wiis, et naad
lapsokessi kedda naad ei woi ehk tahha piddada,
árratapwad. Arwatakse et üffi Pekingis, Hi-
na = ma pealiinnas, aastas peále 9000 lapsokest
sel kombel surma sawad. Need keige hirmsamad
ja kurjemad teud mis Hina rahwas tewad, wab-
bandawad nemmad sega, et se Summalast nende
peále on pandud, ja et nemmad ei kurja egga
hea wásto middagi ei woi tehha. Oh neid sa-
dana süggawussi! Se rahwas on ni wágga pat-
to sees furnud, et keik nende meel ja mõtte muud
et púa, kui et agga lihhalikud himnud waigis-
tud sawad. Keik süggused patto kumbed ellawad
nende seas, ja need keige rummalamad ja kurje-
mad teud sawad neist tehtud.

Pohja pooltsed Asia = ma rahwas, mis Maad
ennamiste Sibiria = maakis nimmetakse, tewad

ommale isse nikkertud kuiud puust ehk kiwist, ja kummardawad omma kätte tõdd, ja kui naad omma jummalattega rido lähkawad, siis põll-tawad ja wiiskawad neid ärra ja tewad jälle ued. — Nenda saab Asia-maast tõeks mis kirri üt-leb: „Need Ma kohhad on täis hirmsa tiggedus-se ello maiasid.“ Agga Issand on kuningas! —

Nisamma pimme, ja veel pimmedam on Ahw-rika = ma innimesste hinge luggu. Negred, hiilgwa musta ihho, pakso mofkade, ja pehme kähhara juustega innimesesed, on se rahwas, mis selle Mailma = jao sees kesk louna pallawa päwa al ellawad. Ellawast ja armolisest Jummalast ei tea nemmad suggugi. Nende arro järrel el-lab Summal wägga kaugel, ja on mailma ja temma rahwast luggematta hulga waimude kätte jätnud. Need waimud, nimmega Wetisfe, auus-tab üks Neger igga kombe al; puud, kiwoid, ellajad ja mis tal ette juhtub, teeb ta ommaks Wetisfeks ja jummalaks, kellele ta au pakkub, pallub, ohwrid annab, ja mitto kord — inni-messe lihha ohwerdab. Kurje waimusid kartwad nemmad ennam kui naad neid häid armastawad, sepärrast on nende Summala tenistus selge kur-rati tenistus, mis läbbi nemmad kurje waimu-sid noubwad leppitada et naad mitte ei peaks kahjo teggema. Need waesed hinged puudwad igga wiisi kurrati tahtmist tehha; nemmad sõddi-wad hirmsaste teine teisega, ja wallawad paljo werd, tapwad innimesi ohwriks, ja sõwad ka paljo innimesse lihha. Üks kuningas laskis omma emma haua peal kolmtuhhat wangi ärra-

tappa ja ohwerdada; üks teine rammutas ja kas-tis igga aastas omma suggulaste hauad inni-messe werrega. — Kui meie nüüd keige selle ju-res weel omma mele tulletame, et neid waesid musti innimesi kui lojusid turrude peal müaksse, et dige sepärrast sõa wäega wälja miinakse neid kui mets ellajaid puudma ja müma, — siis pea-me küll küsima: kas woib üks rahwas õnnetum olla kui need Negred ehk Ahwrika = ma mus-tad innimesesed? Seal jures on nemmad kui keif ilma õppetusfeta pagganad, täis roppo ja hää-bematta himmosid ni kui moistmatta ellajad.

Louna pool Ahwrika-maal ellawad need Hot-tentottid, üks rahwas mis kuud ja kurja waimo jummalaks peawad, laiskuses, süddame pimmeduses, ja metsellajatte ellus ellawad; ning siin ellawad ka Kahweri ja veel muud rahwast, kes omma kurjusse ja hirmsa ello polest koggone kiskja metsellajatte sarnatsed on; nende Mets-innimesste ja Kahweri rahwal ep olle diete mingisuggust usko, agga siiski wallitseb nende seas lausuminne ja noidus neile räkimatta wil-letsufeks. Suur on Ahwrika = ma rahwa hinge pimmedus ja hädda, agga siiski on Saw. Paul. ram. 68, 32 kirjutud: „Ka Mora-ma firrutab ommad kääb ruttoga Summala pole.“ —

Kaugel meilt õhto pole, teine pool suurt At-lanti = ehk õhto merd on se pohja poolt louna pole liggi kaskstuhhat pennikoormat pitk Ameri-ka = Mailma = jaggo. Se suur Ma olli wannal aial Europa rahwal tundmatta, ja leiti alles

1492sel aastal pärast Kristusse sündimist üles, ning et se Ma rikkas ja wiljakas Ma on, läksid Europa rahwas hulga kaupsi siina, woitsid sedda Maad werriise sõddade läbbi nende pagganatte kääst ärra, ja kautasid neid nenda ärra et agga waewalt weel 10 ehk 12 millioni neist pärris Amerika=ma rahwast ülle on, kes paggana rummaluskes ning süggawas patto pimmeduskes elawad.

Pohja Amerika=maal ellawad need Indi=ani=rahwas, kes endid seal Europa rahwa eest mäggede ja metsade sisse on ärrapõggenenud. Nende usk on üks seggadus ebbausust ja paggana pimmedusfest. Nemmad auustawad kül üht suurt waimo, kellest naad agga mitte ei tea, mis ta on; sest monned arwawad tedda ühhe metshärja, teised jälle ühhe hundi ehk karro, ühhe linno ehk ussi sees ellawad. Pea igga üks romaja ellajas saab neist jummalikkult auustud. Muido on se üks moistlik rahwas, ja woiks, kui neil parremat õppetust olleks, peage ka parremad elokombed sada. Agga kus Issand omma Waimoga ei olle, seal on sadana wallitus, sepärast on need innimesed pimmedusse armaštajad, ommas sõddades werrejännolisfed, ja walmis kurja kurjaga maksma. Naeste rahwa süggu on ka nende seas wägga alwaks petud, nenda et lugematta hulk emmasid ommad tütrede warsti pärast sündimist wasto seina ehk kiirwa lõwad, ja sowi=wad et nende emmad nendega ka nissammo olleks teinud, siis ep olleks nemmad ni waewalisfes ja põlgtud ellus. Hea ja kurja wahhel ei tea

nemmad midagi wahhet teha. Se keige wapram on nende melest se keigeparrem, ja au sees on se, kes ommaksid toidab, kui ta sedda ka wargusse ja rõwimisfe läbbi teeb. Se kahjosaatja wiin, mis Europa rahwas siina winud, on nende süddant weel pimmedamaks ja ello willetse=maks teinud.

Weel ennam pohja pole ellawad need Ardon=landi rahwas, üks rahwas mis seestpidi nissamma rummal ja ebbausklik kui wäljaspidi must ja rop on, suurde ja weikeste waimude sisse ussub, ja lausumisesst õnne otab. Nende farnatsed on ka need Eskimo rahwas, kes ka seal Amerika=pohjamaal ellawad, ja ilma Summalata ja lotusfeta ellawad ja surewad. —

Selle sure Amerika=ma õhto pool külges on mitmed sured ja weikesed sared kedda kofko õhto=Indiamaks nimmetakse. Siin ellawad ennamiste ristitud innimesed, kes Europa=maalt siina on lainud, ja pärast sedda, kui naad selle Ma rahwast ärrakautanud, siina ellama jänud. Agga nende seas ellawad ennam kui kaks millionid Negrin, kes kui õstetud pärris=orjad Ahwrika=maalt siina on todud, ja kedda seal raske tõde kallal kui ellajaid ilma hallatusfeta tagga aetakse. Kesk risti rahwa seas ellades on nemmad süiski ilma Summalata ja ilma iggawesse ello lotusfeta, nissamma kui nende Ahwrika=ma mustad wennad, pimmedusse wüsti tenides.

Wimaks rägime weel neist Australia=ma rahwast, kellest Europa=ma rahwas kolme saa wie=

kümne aasta eest alles esimest teadust said. Se Mailma-jaggo on, kuida üllemal jubba tähhendud, ennamiste suurdest ja weikestest merresaardest kokkopandud, ja ellawad nende hulga saarde peäl issearranis kaks rahwa suggu. Se esimenne suggu, mis pea Ahwrika-ma Negride näolis-
sed on, ellawad ennamiste selle keige surema louna-merre sare peäl, nimmega Uus-Hollandi-ma, ning ka paljo teiste hommiko pooltse saarde peäl. Nemmad näitawad need keige pimmedamad innimesed üle keige mailma ollewad; sest nemmad ellawad ennamiste keif usna allasti, sõwad keif asjad torelt, maggawad metsas palja Ma peäl, ehk willetsa urtsikude sees, ja on iggapiddi koggone metsellajatte farnatsed, laisad, täitmatta, kassimatta, tiggedad ja werrejännolisfed. Pähhawad nemmad tullise (ja tullis nemmad Summal parrako! ennamiste ifka on) siis jookswad naad kiskja ellaja kombel teine teise kallale, ja kes teist wihhaga mahha lööb, jääb seal jures nisamma rahhule nago olleks ta kärkeb mahha lönud. Üht asja, mis nemmad Summalaks peaks, ei leita nende seast mitte. Oh kuida on se hinge waenlane nende waeste hinged ni kowwas-
te kiini siddunud; ja siiski tahhab Jeesus ka nende peäle hallastada. Se teine suggu arro, mis ennam India rahwa näolisfed on, ellawad luggematta hulga merre saarde peäl Asia-ja Amerika-ma wahhel; se on muido üks kawnis rahwokenne, wõttab õppetust kui ta sedda saab, tuggewa kehha ja kanna näoga, agga nende südda on täis pimmedust, wihkamist ja kur-

just. Lapsest sadik sawad nemmad wihha ja kurjuse peäle ärritud ja melega tapmisse ja werrewallamisse tarwis õppetud; sest midda ennam kegi omma waenlasi mahha lööb, sedda ausmaks tedda petakse. Se keige wähhäm pahhandus ärritab neid tullise wihhale, mis muido ial ei kustu kui werrewallamisse läbbi; ja on siis üks surma sanud, siis süttitab se jälle temma suggu seltsi wihha põlema, mis jälle enne ei kustu, kui monni suggo arro koggone on mahha lödud. Nende tappetud innimese werre kallal jowad nüüd need teised omma janno ärra, ja sõwad metsellaja rõmoga omma waenlaste lihha. Nende pöratse usso õppetusse järrele (kui sedda usso õppetuseks sünniks nimmetada) ei woi nende ello kombel ka mitte parremad olla; sest omma jummalat, nimmega Atna, arwawad nemmad ühte näggematta innimese-
lihha sõjat ollewad, kel hea meel innimese pinast ja walust on, ning sedda ükski wihhase wandega woib ärrapelletada. On kegi nende seast haige, siis ütlewad teised: „Atna on temma sisse lainud ja tahhab tedda ärrasüa,“ wannuwad ja needwad selle tõbbise jures, misga nemmad omma kurja jummalat temma kallalt tahtwad ärra hirmotada.
— Waatke, mo armad ristiinnimesed, nenda on luggu seal kus se kallis Jeesus Kristus nimmi weel tuttan ei olle, ja kus innimesed weel ei tea kui wägga Summal mailma on armastanud; (Joan. 3, 16.) seal muutwad nemwad selle hukkaminnematta Summala au kadu-
wa innimese, lindude, neljajalgste ja romajatte

kui sarnatses; (Rom. 1, 23.) seal heitwad nemmad ebbajummalatte ette mahha, mis innimeste kätte td on, kirwast, puust, hõbbedast ja kullast tehtud. Su on neil, ja nemmad ei rãgi mitte, filmad on neil, ja nemmad ei nã mitte, kõrwad on neil, ja nemmad ei kule mitte, ja ei olle hinge nende suus. (Eaw. Paul. rom. 135, 15—17. Term. 10, 2—16. Hab. 3, 18—20.) Seal on nemmad Summala tõbbe walle wasto arra annud, ja auustawad ning palluwad lodub asja Loja assemel. Monned tundwad kül Summala wihha patto peale, agga nemmad ei tunne Summala hallastust Kristusse sees mitte, sepãrrast jãwad nemmad omma hukatusse sisse sadana wallitusse alla, ja on furnud patto ja õlleastmiste sees; nende keikide tãnnine ello on pimmedusse, rojusse, hãbbematta lihhahimnude, horajahhi, wargusse ja tapmisse sisse kui arra uppunud. — Eks meil sesugguse hinge willetsusse pãrrast ei peaks mitte halle meel ollema? Eks meie sũdda ei peaks mitte tãis leinamist sama, et ni mitto millioni innimesi Isandad weel ei armasta, auusta, egga temma sanna ei kule, ehk ta kül neid ni wãgga on armastanud, et ta omma ainust Poega ep olle kalliks piddanud nende õnnistusse pãrrast surma andes? Eks se ei pea mitte Dawetiga õtlema: „Mo filmad wolawad weest, et sinno kãsko ei peta?“ Kui sinno sũdda nisuguse willetsusse jures kũlmaks jããb ja hallastust ei tunne, siis ep olle sinna mitte weel maitõnud kui hea Isand on, egga tea kui raske ikke se on patto fullane olla! „Õnsad on need armo-

lisfed, õtleb Isand, sest nemmad peawad armo sama.“ Sepãrrast ehhitage ennast, kui Summala arrawallitõtud, sũddamelikko hallastusfega nende waeste pagganatte wasto, kes surma warjus istuwad, — ning mõttelge nende peale ommas palwes, et se hallastusse Summal neile ka sedda armast aega tulla lasseks, kus ta omma teendrid neile sadaks, kes rahho andwad kuulda, kes head kulumawad, ja õnnistust kuulda andwad. Kristus, se pattuste Õnnisteggia, kes kurrati teud on arrarikkunud, meid lunnastanud ja peãstnud omma pũhha kallil werrega, keigest pattust, surma ja kurrati wãest, ning se sanna temma ristist, mis ellawaks teeb, pattust digeks moistab, ja elawa lotussele ueste sũnnitab, — se õks pãinis woib need waesed pagganad patto õ- ja tenistusse seest wãlja kiskuda. Ja eks ep olle se kallis sanna Summala armust Kristusse sees, ka paljogi immet jubba pagganatte jures teinud, nenda et paljo neid ennekulutamissi on jubba tõeks sanud, kuida kirri õtleb: „Temma wallitõseb merrest merresse. Temma ette heitwad „põlwili poudse Ma rahwas; kõrwed ja poudsed maad on rõõmsad, ja nõmmema on wãgga rõmus, ja õitõseb kui roõike. Sure merre „ja sarede kunningad towad andid: Arabia ja „Seba kunningad towad melehead. Keik kunningad kummardawad tedda, ja keik pagganad „teniwad tedda; sest ta peãstab arra wãest, kes „kissendab, ja willetsat kel ep olle abbimeest. Temma annab armo alwale ja wãsele, ja sadab „waeste hingedele abbi. Temma lunnastab nen-

„de hinged karwatussest ja wäewallast, ja nende „werri on kallis temma melest.“ (Ew. Paul. 72, 8—14. Jesaja r. 35, 1.) Kuulge siis kuida mitmes paikas pagganatte seas need kallid tootused jubba on tõeks sanud, ja weel sawad. Ses sures louna-merres kus need luggematta paljo sared on, leitakse tänno Summalale! jubba mitto saart, kus pühha Waim Ewangeliumi kuulutamise läbbi rahwa süddamed on ärratanud, et naad omma endised ebbajummalad on koggone ärrawiskanud, ja Ünnisteggia Jesusse Kristusse ette patto kahhetsedes mahha heitnud. Need hirmsad soapidamisefed ja werre wallamisefed on mitmes paikas jubba lõpnud, sest sadik kui naad on kuulda sanud sest immelikust armastussest, kes ennast pattuste pärrast lastis risti läa. Subba üks suur hulk sest enne pimmedast sare rahwast moistab nüüd luggeda ja kirjutada, ka on neil jubba omma kele waimolikkud ramatud süddame kinnitamisefes, ning ka kirrikud ehhitud, kus naad kaksford naddalis kofkotulleswad ja ligutud süddame ja filmaweega jutlust kuulwad. Nenda on se tänno Summalale, jubba Sandwiji ja mitme mude saarde, kui isseärrianis Otahiti sare peäl, kus se kuningas keige wõdrastele kes temma riki tulleswad, lastis teada anda: „Se on „minno tahtminne, mis ma teile teada annan, „keif rahwas wõdrast madest: „minno rigi seadused keelwad ärra tapmist, wargust, horajahiti, abbiello rikmist, winajomist, ja keif lustipidamisest ja mängimist pühha- ja tõ päiwil. Kes selle kasso wasto teeb langeb nuhtlusse alla,

„olgo ta wõdras ehk omma Ma mees. Ka annan ma teile teada, et selle sure taewa Summala seadusse läbbi üks innimesse hing woib „rahho leida; wõtke keif kes sia tulleswad, temma „ma sanna kuulda.“

Ühhe sure sare peäl, nimmega Uus-Seeland on kolmkümmend tuhat innimest, kes enne werriesse sõddades teine teist tapsid ja ärra sõid, nüüd sedda hirmsat ello mahhajätnud, ja Ewangeliumi õppetamisse läbbi kasinust, tassandust, ja armastust ello komboks wõtnud, ning koggowad endid nüüd ristiusso kolimaiadesse ja kirrikusse kofko Summala sanna omma usko kinnitama ja walgust sama. Selle samma Ewangeliumi läbbi on ka Shto-Ahwrika-maal, kus need innimesefed enne kui metsa lomad ellasid, nüüd jubba kännad Negri-küllad ja liinad leida, kus ristinnimesse ello ellatakse, ja kus mitte üks Sieraleonis, (üks koht kuhho Inlandi-ma wallitus keif priiks sanud Negri orjad kofkogogub, ja neid ristiusfule, kui ka tõle õppetada lasseb,) waid ka teiste Shto-Ahwrika Made seesse Issanda sanna iddanema ja kaswama hakkab. Louna-Ahwrika-maal õitsemad jubba ka Metsinnimeste seas mitmed koggodused armo õpetusse kuunla walgel. Üks Missiõnar ehk pagganatte õppetaja kirjutab meile seält nenda: „Monne aasta ollime meie karjatsed ilma karjata, meie „kolid ja kirrikud seisid tühjad, agga nüüd on „naad weel ennam kui täis; nüüd on meil ennam karja tallekesi kui meie üllewadata jouna „me. Se õnneto Ahwrika-ma mis surma tui-

„musſes maggas, haſſab nüüd jubba ülles är-
 „kama.“ — Ka Hommiko=India=maal näi-
 tab ennast Ewangeliumi armowäggi ifka ennam,
 ja ſe Hindo ebbauff haſſab aeg aialt langema,
 nenda et üks tarf paggana mees iſſe teiſtele kir-
 jotab: „Dh teie pühhad innimeſſed, ärge kidelge
 „mitte, et teie Hindouſfuliſſed ollete! Mõtlete
 „teie, et teie lapſed omma wannematte uſſo ſiſſe
 „truiks jäwad? Dh jätke ſedda lotuſt mahha!
 „Need Miſſioni=mehhed on omma iſſamaad mah-
 „ha jätnud ja ſia tulnud meie Hindo=uſko ärra-
 „kautama. Meie uſk on ſurremas ja need püh-
 „had mehhed ei woi mingi nouga omma ſurre-
 „jat uſko ennam ellama aiada.“ — Waatke,
 nenda õnniſtab Jeſand omma wagga Miſſionä-
 ride tööd, et pagganad omma fuga peawad tun-
 niſtama, et nende uſk wimaks kaub ja pühha
 riſti uſk üksi jääb. Jeſanda armo kaitſmiſſe al
 on ka jo pagganatte maal peäle ühheksa ſadda
 Miſſioni=paika, kus kirrikud ja kolid nende heaks
 on, ja keige nende töpaikade peäl kokko on en-
 nam kui wiſtuhhat Miſſionäri armofannumid
 kulutamaſ, ja peäle nellifaddatuhhat hinge ar-
 wataks neid ollewad, keſ tännini pagganatte ſeaſt
 riſti uſko on waſto wõtnud. Meid näitab hea
 hulk ollewad, agga miſ on ſe hulgaſenne nende
 ſeiſſe ſaa millioni waſto, miſ alles ſadana wal-
 liſuſſe al on? Seäl on weel ſe suur Hina riik
 omma kolme ſaa kuelümne millioniga, keik ebba-
 jummalate teenred, ja weel paljo teiſi Aſia=ma
 rahwaſt, keſ Jeſandast midagi ei tea; ſeäl on
 ſe terwe keſk Ahwrika=ma omma rahwa hul-

kadega, keſ iggapäiſe ſõda piddamiſſe läbbi ühte
 teiſt lõppetawad; ſeäl ſeiſwad weel India= ja
 louna merreſ need ſured ja weikſed ſared, kui ka
 iſſeärranis ſe suur Uuſ=Hollandi=ma, mitme
 millioni rahwaga tuimas pimmeduſſes, ſeäl on
 weel peäle ſadda kümme millioni Europa=, Aſia-
 ja Ahwrika=maal Muhamedi walleuſſuleſſi, täiſ
 dälüſt, kurjuſt ja lihhahimmo; ſeäl on ka ſe
 waene Iſraeli rahwas, keſ Jeſuſt ärrapõlgſid ja
 riſti löid, üle keige mailma laiale pillatud, wäl-
 jaspiddiſe ſeäduſſe teniſtuſſe al, kangel ſeſt, keſ
 meid on ärralunnastanud kääſo needmiſſeſt, kui
 ta ſai needmiſſeſs meie eeft. (Kal. 3, 13.) Dh,
 paljo Ma=jaggufid on weel, kuhho Jeſuſſe ar-
 mo riki odataks! Se leiſuſ on suur, agga neid
 leiſajaid on wähhä, ning ſe appihüüdmiſſe heäl
 meie waſto on keikift ſaardeſt ja Madest kuulda:
 „tulge ja aitke meid, ſaatke meile õppetajaid, ſaat-
 ke meile piibli!“ —

Ring mo armad, keſ peab neid ſiis aitma kui
 mitte meie, ſedda Jeſand ni rohkeſte omma
 ſannaga on õnniſtanud, ja keſ meie temma ar-
 momaggufuſt olleme maitſnud? Keik, keik oot-
 wad abbi meie käſt! Meie olleme need Jeſ-
 ſandalt armofanud tõriiſtab, miſ läbbi ta mail-
 male omma õnniſtuſt tahhab ilmutada, meie ol-
 leme ſelle kalli ſannume kandjad, miſ ärraleppi-
 tamift Kriſtuſſe werre ſeſs kulutab. Meile on
 ſe käſt antud: Matt. 28, 18 — 20. Min-
 nule on antud keik melewald taewas ja
 Ma peäl. Sepärraſt minge ja õppetaja-
 ge keik rahwaſt ja riſtige neid Jeſa ja

Poia ja pühha Waimo nimmel. Ja õp-
petage neid piddama keik, mis minna
teid ollen käsknud. Ja wata, minna
ollen iggapäwa teie jures mailma ot-
fani. Ja Mark. 16, 15. 16: Minge kei-
ge mailma ja kulutage armodppetust
keige lomale. Kes ussub ja kedda ris-
titakse, se peab õnsaks sama; agga kes
ei ussu mitte, tedda peab hukka mois-
tetama. Ja Luk. 24, 46. 47: Nenda on
kirjutud, ja nenda pididi Kristus kan-
natama ja üllestouma surnust kolman-
damal päwal, ja temma nimmel pididi
kulutama meleparrandamist ja pattude
andeksandmist keige rahwa seas ja al-
gama Jerusalemmast. Ja wimati Apostl.
tegg. ramat. 1, 8. Teie peate pühha Wai-
mo wägge sama, kui ta teie peäle saab
tulnud, ja peate minno tunnistajad ol-
lema ni hästi Jerusalemmas kui ka kei-
gel Juda ja Samaria maal ja mailma
otsani. — Summala arm on meid kutsunud
pühha kutsmissega Ewangeliumi läbbi ja meid se
läbbi õnnistanud keige waimolikko õnnistamis-
ga, mis taewas on Kristusse sees. (Ewes. 1, 3.)
Sesamma arm peab meid aiama hoolt kanda,
et keik, kennele ep olle weel kulutud se armodp-
petus Jeesusse Kristusse arralunnastamisest, tõe
tundmissele wõiksid sada, sest Jeesand tahhab, et
meie läbbi peab tõeks sama, mis ta on rääkinud
Prohwetide ja Apostlide su läbbi, Paul. 22, 28.
Keik Ma otsad peawad mele tulletama

ja Jehowa pole pööрма ja sinno ette
peawad keik pagganatte sugguwõtsad
kummardama. Ja Paul. 2, 8. Küssi min-
nult, siis tahhan ma pagganad so pär-
risõtsaks anda ja mailma otsad so pär-
randusseks. Ja Paul. 86, 9. Keik pag-
ganad, mis sa olled teinud, sawad tul-
lema ja so ette kummardama, Jeesand!
ja sinno nimme auustama. Ja Jes. 49, 6.
Se on alw assi, et sa pead mulle sulla-
seks ollema Jakobis sugguarrud korda
saatma, ja Israeli hoitud rahwa um-
berpööрма; ma ollen sind ka pannud
pagganatte walguks, et mo õnnis-
tus olleks mailma otsani. Ja Habak.
2, 14. Sest Ma peab täis sama Jehowa
au tundmissega, nenda kui wessi merre
kohhad kattab. Ja Ewes. 3, 5. 6. Mis
muil põlwil innimeste lastele ep olle
teada antud, nenda kui se nüüd on ilmu-
tud temma pühha Apostlidele ja Proh-
wetidele Waimo läbbi, et pagganad
peawad ka pärriad ja ühhes ihhus olle-
ma, ja temma tootussest ka oõsa sama
Kristusse sees armodppetusse läbbi.
Ja Apostel Ioan. kulutab 3lm. Ram. 7, 9. 10.
Pärrast sedda näggin ma, ja wata, suur
hulk rahwast, mis ükski ei woinud ül-
lesarwata, keikist pagganist ja suggu-
arrudest, ja rahwast, ja kelist, need sei-
sid anjäre ees, ja Dalle ees, ehitud
pitka walge riettega, ja palmi oksad

nende kâes. Sa küssendasid sure heale-
ga, ja ütlesid: Snnistus tulles meie
Summala kâest, kes aujärje peäl istub,
ja selle Talle kâest. — Watage nüüd, mo
armad, — meie, meie kâest küsitakse pagga-
natte hinged! Mõtlege selle fanna peäle, mis
üks paggana naene Australia-maal süddame wal-
lus ühhe Missiõnâriile ütles: „miks pârâst ei olle
„teie enne tulnud? minnul on ühheksa last olnud,
„ja ma ollen ommas paggana ebbauskus keif
„ühheksa omma kâega ârratapnud! Nüüd ollen
„ma Summala armo lãbbi ristiinnimenne, agga
„üks willets ilma lapseta leff! Ülleks teie enne
„tulnud, siis olleks ma nüüd üks rõmus laps
„emma, ja tahhaksin omma ühheksa tappetud
„lapsokest Jesussele kaswatada! Oh miks pâr-
„âst ei olle teie mitte enne tulnud?!” —

Sepârâst siis, Kristusse sees armastud hin-
ged, tehkem mis meie ial jouame, et Summala
riik pagganatte seas ifka laiemale saaks lautud.
Kui monned teiste Made sees keif, mis neil on
mahha jãtwad, ja pagganatte male lähwad, kus
naad waesusfes ja hãddas keff pagganatte seas
pattudeandeksandmist Kristusse werres kuluta-
wad, mailmast takkãiusatud sawad, ja surmage
ei karda, sest et nende armastus Snnisteggia ja
omma waese wendade wãsto kangem on kui surm,
— kas peame meie sedda kuuldes kũlmalt seis-
ma, ehk sedda agga üffi immeks pannema et Jẽ-
sand nõrga tõdriistade lãbbi ni suurt immet teeb?
Ei milgi kombel! wãid meie peame nende armsa
wendadega palwes kasa minnema ja abbiks ol-

lema, et Jẽsand neid ses raskes ammetis wõt-
taks finnitada ja neile üht rõmust Waimo an-
da; meie peame omma andidega neid aitama,
et nemmad seäl kirrikud ja kolid ehhitada, ja neile
ümberpõõrnud pagganile piiblid ja muud wai-
molikkud ramatud wia woirwad; meie peame om-
mast ilmalikkust warrandusfest Jẽsandale middagi
tãanno-ohwiriks wima, selle arm ja hallastus meie
wãsto igga hommiko uus on, et ifka ennam lei-
kajad woiksid wãlja minna ja se leikus rohkem
olla. Tehkem ennestel sõbro õllekohtusfest Wam-
monast, et meid woiks wãsto woetud sada igga-
wõeste maiadesse. Kes agga tahhab se woib.
Üks waene leff naene Inglandi-maal, kes
Jẽsandalt olli armo sanud, pallus ommas sũd-
dames ifka peäle: „Mis pean ma Jẽhowale tas-
suma keige temma heateggemiste eest minno was-
to?” (Taw. Paul. 116, 12.) Temma sai Piib-
li- ning Missiõnikogodustest kuulda, ja wõttis
warfi nouks ka omma joudo mõda selle asja eest
hoolt kanda. Waene temma kũl olli, agga ta
wõttis omma iggapãise õllespiddamisfe kõrwast
fiiski ni paljo ärra, et ta nõddalis monned kop-
pikud wois pagganatte walgustamisfeks kõrwale
panna. Üht kanna, mis ta kũllanaene temmale
olli kinkinud, hoidis temma ka selle tarwis, miũs
need muunnad ärra ja panni sedda saki ka Piib-
li- ehk Missiõni-laeasse, nenda et selle waese
leõse naese kâest aastas ennam kui kuus rubla
kõffo tuli. Waatke, nenda woib ka se keige
waesem innimenne Summala rigi lautamisfe ju-
res abbiks olla, kui ta agga üks ellaw like Kris-

tusse ihho külges on. Mõttelge ka selle halle-
da süddamega Samaria-mehhe peäle! Se inni-
menne kes Seriko pole läks, rõõwlitte kätte sat-
tus, ja poolfurnud teedarest leiti, on süin se wae-
ne paggana rahwas, mis se pörge rõwel mahha
on lõnud, ni et ta furnud on patto ning ülle-
astmiste sees. Urge mingem meie temmast mitte
nenda mõda kui se hallastamatta ja uhke Prees-
ter ja Lewiit teggid, waid wallagem kui se hal-
lastaja Samaria-mees, wina ja õlli selle pagga-
na rahwa hinge hawadesse, ja juhhatagem ted-
da selle tru karjatse ning piiskoppi Jესusse Kris-
tusse jure, kes neile ellomaiasid walmistab, kes
tedda armastawad. Tah, minge ning tehke nen-
dasammoti! —

